

Carol Drinkwater

De olijvenoogst

Een droog welkom

Een raadselachtige stilte heet ons welkom. Alleen het vertrouwde gesjirp van krekels verbreekt de vroege zomerse rust op onze heuvel aan de Middellandse Zee. Het is zelfs zo rustig op onze olijfgaard en de terrassen zien er zo slonzig uit, dat er iets melancholieks van uitgaat. Het huis maakt geen vredige, maar een verlaten indruk.

‘Lieve hemel, ik hoop niet dat er iets vervelends is gebeurd met monsieur Quashia.’

‘Hij was anders in een uitstekend humeur toen ik hem gisterochtend belde om te zeggen dat we onderweg waren. Hij had het over een verrassing.’

Michel en ik lopen over de oprit naar boven, kijken om ons heen en zijn verbijsterd over wat we te zien krijgen. Terwijl we naar het parkeerterrein vlak voor ons romantische huis slenteren, blijven we af en toe staan om zowel de bedaagde olijfbomen te bekijken als de jonge, die helaas nauwelijks vruchten dragen. Bij de garage dumpen we onze koffers op de grond en staan we, nog steeds in onze stadskleren, warm, kleverig en verbijsterd naar het huis te kijken. Alles zit potdicht en de deuren zitten op slot.

‘Het lijkt niet eens op Appassionata. Het is net alsof we vreemden zijn.’ Het gevoel van opwinding dat je krijgt als je ergens aankomt, het gevoel van verwachting, van weer thuis zijn, heeft plaatsgemaakt voor verslagenheid.

‘Toe nou, Carol, zo erg is het ook weer niet.’

Ik draai om mijn as. De bougainvilles staan volop in bloei. Ze hebben zich omhooggeslingerd langs de crèmekleurige, verweerde balkons van de villa en kronkelen nu als zware donkerrode vlechten

langs de elektriciteitsleidingen naar het dak. Het zwembad ziet er slijmerig en groen uit en het terracotta terras ligt vol bruin verkleurde rozenblaadjes en dode geraniumbloemen.

‘Het ziet er niet bepaald netjes uit, dat klopt,’ mompelt Michel.

‘Wat ligt daarginds allemaal?’ Ik wijs naar een plek ergens midden op ons grondgebied, vlak onder de eerste groepjes dennen. Daar, naast onze houtschuur en mijn bescheiden groentetuin, liggen een paar flinke hopen roestbruine aarde, hoog opgestapelde stenen en drie zware rotsblokken.

‘Dat kan ik van hieruit niet goed zien. Alles is bijna dichtgegroeid,’ zucht Michel. ‘Heb jij je sleutels bij de hand?’

‘Die zitten in mijn koffer. En waar komt al dat bouw materiaal vandaan? Dat kan Quashia nooit besteld hebben.’

Wijzelf en onze beide auto’s, smerig en vol kleverige harsplekken, zijn omringd door ongeveer een wagonlading geïmpregneerde grenen balken en iets in de richting van vijfhonderd plaatselijk gebakken, taps toelopende Provençaalse dakpannen. ‘En waar zijn de honden? Die komen anders altijd meteen naar ons toe om ons te begroeten.’ Ik richt mijn blik hoopvol op de hellingen en zoek met priemende ogen onze vier haveloze hectares land af naar drie onordelijke mormels die naar ons toe komen stormen, of een eenzame Arabier die druk aan het werk is. Maar ik zie geen hond en zelfs geen spoor van leven. ‘En meneer Q. heeft je geen enkele hint gegeven?’

‘Hij zei dat hij een verrassing voor ons had.’

‘Nou, dan heeft hij het vast niet over de toestand van het land gehad. Sinds we het huis gekocht hebben, heeft het er niet meer zo beroerd uitgezien. Het zal wel iets te maken hebben met al dat bouw materiaal!’

‘Laten we maar een kijkje boven op de heuvel gaan nemen,’ zegt Michel die alvast op weg gaat en het aan mij overlaat om klepperend en onzeker achter hem aan te lopen. Mijn sandalen hebben weliswaar lage hakken, maar ze zijn toch niet echt geschikt voor het losse gesteente en het hellende pad.

Het is midden juni. Tijdens onze afwezigheid is het belachelijk warm geweest en Quashia heeft steen en been geklaagd over het feit dat het sinds april niet meer heeft geregend. De met wilde bloemen

bezaaide velden zijn allang verleden tijd en wat ervoor in de plaats is gekomen is gortdroog, armetierig en bijna kleurloos. Het grasveld bestaat uit verdroogd gras dat tot onze knieën reikt. Daartussen zie ik een stekelige, paarsblauwe bloem die ik herken als slangenkruid. Ik maak Michel erop attent. Hij fronst, maar vervolgt zijn weg naar boven. Ik geloof dat vroeger werd gedacht dat de plant een middel tegen slangenbeten was. Dit is de eerste keer dat ik hem hier zie, want ons grondgebied wordt meestal zo kort mogelijk gemaaid, om het risico van brand in de lange droge zomers van dit klimaat zo veel mogelijk te beperken.

‘Dit is gevaarlijk,’ mompel ik.

‘Ik zal het samen met Quashia zo snel mogelijk moeten maaien.’

Ik loop te puffen en snak naar adem omdat ik het niet meer gepend ben om onze steile, met stenen bezaaide heuvel te beklimmen, zeker niet in schoenen met open tenen en een rok. Bovendien ben ik een beetje triest en verward door de rotzooi die we bij onze terugkomst hebben aangetroffen. Michel, met zijn lange benen en zijn slanke gestalte, loopt vastberaden voor me uit. Hij doet zijn mond niet meer open, maar hij is zo stil dat ik weet dat hij zich ook loopt te ergeren. We blijven staan bij de bovenste kersenboom, waarvan de vruchten dit jaar ongetwijfeld zijn opgevreten door de troep diefstichtige eksters die hier nestelt. We zijn allebei vanwege onze werkzaamheden lang niet in het zuiden geweest en hebben de oogst dus ook niet kunnen binnenhalen.

‘Wat raar dat Quashia in geen velden of wegen te bekennen is.’

Ver weg, in een van de nabijgelegen middeleeuwse dorpjes op de heuvels hoog boven de kust, hoor ik het gejank van een bedrijfssirene en werp een blik op mijn horloge. Het is twaalf uur. Tijd voor de lunch.

‘Hij zal wel ergens een hapje zijn gaan eten.’

En dan horen we ineens een kreet van de andere kant van de heuvel: *Monsieur, dame!* Het is monsieur Q., die wuivend en lachend door het gras dat tot zijn middel reikt naar ons toe komt. Ondanks de hitte draagt hij zijn zwarte schapenwollen muts en een donkere, enkellange broek. Hij komt nooit opdagen in een korte broek en hij draagt altijd een overhemd met lange mouwen, ook al

is het nog zo warm. Achter hem kan ik in de dichte begroeiing nog net twee rechtopstaande staarten onderscheiden: Lucky, onze herder, en Bassett, het zwart-witte jachthondje, volgen hem op de voet.

‘Hij moet het afleggen met die malle oude muts op. Waar is Ella?’ mompelt ik. Ella, onze golden retriever, heeft inmiddels niet alleen de pensioengerechtigde leeftijd bereikt, maar ze is ook dik geworden en loopt zo moeizaam dat ik vaak bang ben dat we tijdens onze afwezigheid van Quashia of van Gérard, onze dierenarts, te horen zullen krijgen dat ze ziek is geworden of nog erger.

‘Ze zal wel ergens in de stallen hebben liggen slapen, waardoor ze ons niet heeft gehoord.’

Ja, afgezien van alle andere kwaaltjes wordt onze arme oude meid behoorlijk doof. Lucky en Bassett hebben ons nu wel in de gaten en stormen met veel gehuil en kwijlend van blijdschap voor hun metgezel uit.

Monsieur Quashia gaat sneller lopen als hij bijna bij ons is. Hij lacht breed en lijkt dolblij ons te zien. Onze trouwe Arabische tuinman en de spil waarom deze bescheiden olijfgaard draait, heeft kennelijk net de ronde gedaan over ons grondgebied. Het is van het grootste belang dat regelmatig wordt gecontroleerd of de wilde zwijnen zich geen toegang hebben verschaft door gaten in onze omheining te knagen om de aarde om te woelen, de muren omver te gooien en takken af te rukken van al onze nieuwe aanplant, met name de appelbomen. De stammen van onze tweehonderd jonge olijfbomen zijn omwikkeld met gaas om ze te beschermen tegen de konijnen die aan de schors knabbelen en dat moet af en toe ook gerepareerd worden. Verder moet er regelmatig een bezoek worden gebracht aan ons waterreservoir op de top van de heuvel om de waterstand op te nemen en ervoor te zorgen dat het door blijft stromen. De honderden meters pijpleiding waardoor het water omhoog wordt gepompt moeten ook scherp in de gaten gehouden worden, voor het geval ergens een lek ontstaat en ons kostbaarste bezit langzaam maar zeker wegloopt. Al die werkjes kosten tijd en moeten minstens eens in de twee weken plaatsvinden.

‘*Bonjour!* Bonjour!’

Hij haalt een gekreukelde, paars geblokte zakdoek tevoorschijn en

deft zijn getatoeëerde voorhoofd af voordat hij ons allebei op beide wangen kust. Michels hand wordt hartelijk geschud en hij krijgt een paar stevige klappen op de schouder, terwijl ik word getrakteerd op een twinkelende blik uit ouder wordende, maar waarderende ogen. Daarna begint hij meteen over het ‘werk in uitvoering’. Uitvoerige excuses omdat hij nog geen tijd heeft gehad het land te maaien, maar, zo verkondigt hij trots, hij is al bezig met het leggen van de fundering.

‘Waarvoor in vredesnaam, monsieur Quashia?’ vraag ik smekend.

Voor een uitbreiding van de houtschuur die hij een paar jaar geleden voor ons heeft gebouwd, waarin het gereedschap opgeborgen kan worden. ‘Het zijn maar een paar kleine aanpassingen en verbeteringen die ik onderhanden heb genomen tijdens jullie veel te lange afwezigheid.’ Hij knipoogt en haalt met theatrale bescheidenheid zijn schouders op. ‘O, wat is het toch fijn dat jullie allebei weer thuis zijn!’

‘Hoe groot gaat die uitbreiding worden?’ informeert Michel onzeker.

‘Tot...’ In zijn stoffige werkschoenen loopt onze bereidwillige Arabier met grote passen van om en nabij een meter over het terras in kwestie, hardop tellend, *cing, six, sept...*, tot hij bij de oostgrens van ons land is aangekomen, waar hij zich omdraait en ons met een stralend gezicht aankijkt. ‘Hier! *Vingt!* Meer dan genoeg ruimte! Dat wilde jij toch altijd zo graag, Carol?’ roept hij me met een trotse glimlach toe.

‘Nou ja, ik... Maar twintig meter, plus de veertien die al in gebruik zijn, lijken me wel een beetje veel voor een schuur, monsieur Quashia.’

Pas du tout. Helemaal niet.’

Ik loop al een tijdje te zeuren dat we eigenlijk de garage leeg moeten halen. De auto’s staan er toch nooit in en de ruimte dient momenteel als een veel te volle en onhandig ingerichte werkruimte. Ik koester nog steeds de hoop dat, als we ooit geld genoeg hebben, we de helft ervan samen met de twee paardenstallen ernaast (waar de honden slapen en waar de stoffige wasmachine staat) kunnen verbouwen tot twee lichte en luchtige logeerkamers compleet met eigen badkamers en, daarnaast, een betegelde L-vormige wasruimte.

‘Ik wilde jullie verrassen!’

‘Nou, dat is in elk geval gelukt,’ zegt Michel met een beleefde glimlach.

Quashia, die er genoeg van had om eeuwig te moeten luisteren naar mijn geklets over fantastische plannen die zelden van de grond komen, heeft tijdens onze afwezigheid het heft zelf in handen genomen en het benodigde materiaal besteld bij de firma waar wij een rekening hebben lopen. Hij gaat ervan uit dat we eerst een alternatieve opslagplaats zullen moeten hebben voor ons uitgebreide arsenaal van tuingereedschap en onze steeds groter wordende verzameling landbouwmachines en -hulpmiddelen, voordat we aan mijn project kunnen beginnen. Hij heeft groot gelijk, maar daarmee zadelde hij ons wel met onvoorziene uitgaven op. Ik kijk even naar Michel die mijn blik niet beantwoordt, maar met een gefronst voorhoofd de plek in kwestie in ogenschouw neemt. Quashia heeft nooit eerder een dergelijk initiatief genomen, zeker niet als het bouwkundige of financiële gevolgen heeft.

Michel en ik zijn allebei gespannen en een beetje nerveus omdat we veel te lang uit elkaar zijn geweest, in verschillende steden hebben gewoond en niet zeker weten hoe we de situatie het best aan kunnen pakken. Dat maak ik tenminste op uit mijn eigen gevoelens en de gelaatsuitdrukking van mijn man.

En daar komt nog bij dat ik dit stuk grond, op een van de terrassen achter het huis en vlak onder het dennenbos en Michels verrassend vruchtbare palmentuin, juist met veel liefde en aandacht heb beplant met de bedoeling er een vruchtenboomgaard van te maken. Nu ziet het er alleen maar uit als een slonzig bouwterrein. Grote rotsblokken, kennelijk onlangs uitgehakt uit de kalkstenen berghelling waarop onze olijfgaard is gebouwd – voor dat deel van de werkzaamheden zal Quashia ongetwijfeld een elektrische boormachine van het bouwbedrijf hebben gehuurd – zijn in handzame stukken gehakt en tot nader order opgestapeld in twee driehoekige torens. Later zullen ze gebruikt worden voor wat bij nader inzien een vierentwintig meter lange steunmuur zal worden voor zijn nieuwe opslagruimte. Hij heeft een stuk of zes ruwhouten pallets, die door de bouwmarkt worden gebruikt om tegels af te leveren (en waarop een

behoorlijke hoeveelheid statiegeld zit) uit elkaar gesloopt om er een stel simpele, maar handige steigers van te maken. Helaas heeft hij die boven op mijn pas gepote bougainvillestekken gezet. Overal liggen hopen aarde – waarvan Michel en ik maar moeten beslissen waar dat terecht zal komen, zegt hij – uit de gaten en de geulen die hij al heeft gegraven. Door alle heisa moesten een paar van de oorspronkelijke, vrijstaande stenen muren verplaatst worden. Twee oude kruiwagens, verroest en gebutst en met sporen van gedroogd cement, staan leeg en werkloos aan de kant. Een paar ton lichtgeel bouwzand is bij elkaar geschoffeld in drie heuvels en ligt naast een paar andere heuvels van het grovere, meer kiezelachtige *sable normal* op ijzeren golfplaten te wachten tot het gemengd kan worden met de tientallen zakken cement die momenteel opgeslagen zijn naast ons gehakte hout in het deel van de schuur dat al in gebruik is. Het zand moet er al een hele tijd hebben gelegen omdat het inheemse akkerzengroen (dat op kleine dennetjes lijkt maar in feite familie is van de kruizemunt) er al doorheen is opgeschoten.

Michel loopt langs het hele bouwterrein. Ik kijk om me heen en zucht. Ik word al naar bij de gedachte aan het totaalbedrag van de kosten die Quashia uit onze naam heeft gemaakt.

Gelukkig hebben mijn jonge fruitboompjes alles doorstaan en ze doen het zelfs goed. Een paar ervan dragen midden in die nachtmerrieachtige bouwrommel al groepjes vruchten: twee perzikbomen, een peer, een nectarine, drie abrikozen, een waanzinnig robuuste, zelfuitgezaaide amandel en mijn geliefde granaatappelboom. De Feniciërs hebben deze struikachtige gewassen uit West-Azië meegenomen naar Carthago. De mijne heeft een veel kortere en ongetwijfeld minder gevaarlijke reis achter de rug. Maar in opdracht van een van de vele agrarische inspecteurs die we over de vloer hebben gehad, moest ik hem toch opgraven en een nieuw plaatsje geven op respectabele afstand van de olijfbomen op het laagste terras.

‘Ik ben zelfs achter de naam gekomen van de houthandelaar die we de laatste keer hebben gebruikt zodat ik de balken kon laten komen,’ grinnikt Quashia triomfantelijk. Hij wijst met een met olie besmeurde vinger naar het hout dat op de parkeerplaats ligt en mijn hart smelt. Ik zie tot mijn schrik dat zijn hand licht beeft. De rimpels

op zijn donkere gezicht zijn dieper geworden en hij heeft een buikje gekregen. Een paar jaar geleden is hij tijdens de ramadan opgehouden met roken, want dat is voorschrift bij zijn islamitische geloof, en daarna verkondigde hij tegenover mij: 'Als ik tijdens de ramadan met die smerige gewoonte kan kappen, dan kan ik er ook helemaal mee ophouden.' Ik was blij om het te horen en beloofde dat ik hem op alle mogelijke manieren zou steunen. Hij had zestig sigaretten per dag gerookt en ik wist dat het een hele opgave zou worden, maar ik had hem onderschat. Hij slaagde erin om van zijn verslaving af te komen, precies zoals Michel een paar jaar eerder had gedaan, zonder er verder een woord over vuil te maken. Maar ondanks de zware lichamelijke arbeid die hij verricht, heeft hij nu toch ontegenzeggelijk een buikje en hij ziet er ook ouder uit.

'Ja, we hadden de balken al gezien toen we aankwamen.' Hoe kan ik nou boos zijn op deze man? Ik houd van monsieur Q. Zijn hele leven is aan deze olijfgaard gewijd. We kunnen hem toch niet kwalijk nemen dat hij dit initiatief heeft genomen? Desondanks kan ik een hele rij projecten opnoemen waarvan ik liever had gehad dat hij daar alvast aan was begonnen in plaats van aan dit karwei. We hebben geen geld voor de extra slaapkamers waarvan ik droom, nu niet en ook niet in de afzienbare toekomst. Bovendien hebben we geen architectenbureau opdracht gegeven om de tekeningen te maken en ook niet de eindeloze hoeveelheid documenten en formulieren ingevuld die nodig zijn voor een bouwvergunning. We hadden nog wel een tijdje kunnen leven met de rommel in de garage om ons te concentreren op dringender zaken, zoals het boren naar een onderaardse waterbron, een karwei dat al veel te lang op ons lijstje van geplande werkzaamheden staat. In zijn eentje zal Quashia er de hele zomer over doen om deze schuur te bouwen en we hebben niet genoeg geld om extra mankracht in te huren.

'Laat dit maar aan mij over,' zegt Michel in het Engels tegen me. 'Ja, graag.'

Michel geeft me zijn sleutels. Ik neem de benen, wandel de helling af naar het huis en loop naar de voordeur, terwijl de mannen boven verstrikt raken in een discussie over bouwwerkzaamheden, kosten, de onverzorgde staat van het land en god mag weten wat nog meer.

Normaal gesproken zouden Michel en ik dit soort probleempjes samen oplossen. Het is niets voor hem om mij weg te sturen.

Binnen loop ik tegen een muur van hitte op. Ik trek mijn sandalen uit en stiefel lekker op mijn vermoeide blote voeten over de altijd koele, met *tomettes* betegelde vloeren van de ene naar de andere kamer om overal de luiken en de openslaande deuren open te zetten. Het felle zonlicht stroomt de hoge kamers binnen en het prachtige oude huis lijkt een zucht van opluchting te slaken en uit te zetten als een vrouw die net haar korset heeft uitgetrokken. *Bienvenu* hoor ik het zacht fluisteren. Ik snuif de opgesloten geuren op van lavendel in vazen en een paar overgebleven vleugjes eau de cologne. Ondertussen doe ik een dappere poging mijn onzekere stemming om te laten slaan door mijn eigen huis te verkennen.

In vergelijking met de op hol geslagen gewassen in de tuin is het binnen in huis heerlijk kalm en verrassend netjes, afgezien van de legioenen van gemummificeerde insectenschilden op de boekenplanken en de stoelen. Het huis moet uiteraard gelucht worden en in de hoeken van diverse plafonds bungelen spinnenwebben als een soort minihangmatten naar beneden, maar de planten hebben water gehad en voor de meeste dingen is gezorgd. Alles ademt rust.

Als ik door de openslaande deuren naar buiten kijk, langs een terras met smerig houten tuinmeubilair, zie ik een muur van bougainville, die zo hoog en zo spits is opgeschoten dat het eruitziet alsof de plant een elektrische schok heeft gehad. De punkachtige roze uitlopers belemmeren het uitzicht op zee. Wat moet er veel gesnoeid en opgeruimd worden!

Binnen ligt de grenen eettafel die we bij een veiling op de Rive Gauche in Parijs hebben gekocht vol met boeken en archiefmappen. Die zijn allemaal van mij. Ik was als laatste hier en moest ineens op stel en sprong naar het vliegveld, zodat ik geen tijd meer had om mijn papieren op de planken in mijn werkkamer te leggen. Ertussen vind ik een stapel post die opgekruld door de hitte op onze terugkomst heeft liggen wachten en ik besluit er meteen in te duiken. Circulaires, vakbladen, veertiendaagse mededelingen van de bond van olijvenkwekers en een deprimerend dikke bundel rekeningen.

Ik vind ook een schrijven van de plaatselijke gemeenteraad met de mededeling dat als ons land niet *sous quinzaine*, binnen veertien dagen, is gemaaid en gewied ‘conform artikelen L322-3 en 14 van de Code Forestier en gemeentebesluit *numéro* 96-00261’ we een fikse boete tegemoet kunnen zien. De brief vervolgt met de opmerking dat de toestand van ons grondgebied in geen enkel opzicht aan deze eisen voldoet. Ik zit meteen in de put. Er is in de hele omgeving geen eigenaar te bekennen die zijn of haar terrein zo ongerept en brandveilig houdt als wij, maar deze keer hebben we geen poot om op te staan. Quashia heeft de terrassen aan hun lot overgelaten. Ik werp een blik op de datum boven de brief. Meer dan een maand geleden. Ik durf er iets onder te verwedden dat ik het bevel om te betalen wel zal vinden als ik dieper in de stapel enveloppen graaf. En daar is het al, compleet met de eis om binnen zeven dagen te betalen. We zullen het verbijsterende bedrag van tweehonderddertig euro moeten overmaken. Dat moet Michel maar in orde maken. Hij heeft er een handje van om al die *fonctionnaires* stroop om de mond te smeren. Ik heb dat soort dingen al lang geleden uit handen gegeven. Ik ben er te ongeduldig voor.

Ik gooi het laatste betalingsverzoek opzij en loop naar de keuken. Daar zal ik later wel over beginnen. Door het raam zie ik Michel met gebogen hoofd de helling af lopen. Hij is diep in gedachten en ziet er vermoeid en gespannen uit, hij moet nodig naar de kapper en hij heeft een bleek stadskleurtje. Dat was me gisteravond ook al opgevallen, toen ik vanuit Londen naar Parijs kwam en hij me van de Eurostar haalde. We hadden elkaar al meer dan zes weken niet meer gezien en ik had verwacht dat hij dolblij zou zijn dat we weer bij elkaar waren, maar hij was afwezig en verstrooid en daar is tot op heden geen verandering in gekomen. Ik hoor hem het huis binnenkomen door de openslaande deuren in onze slaapkamer die ik wijd open heb gezet. ‘Binnenkort zijn we de trotse eigenaar van een achtendertig meter lange, rondlopende tuinschuur,’ roept hij terwijl hij zijn linnen colbert uittrekt en op ons bed gooit. Hij loopt de hoek om – er zijn niet zoveel deuren op de open benedenverdieping – en botst pardoes tegen me aan in de ruime *salon* met de originele stenen open haard. Ik was net op weg naar de eetkamer om de post verder door te nemen.

‘Ik ben koffie aan het zetten. Wil je ook een kopje?’

‘Hij is niet recht.’

‘Wat niet?’

‘De muur. Hij heeft hem niet goed uitgelijnd. Ik zal hem scherp in de gaten moeten houden. Ik snap niet hoe hij het in zijn hoofd heeft gehaald om er zomaar aan te beginnen.’

‘Nou ja, hij heeft je al via de telefoon gewaarschuwd dat we dit jaar maar heel weinig olijven zullen hebben, dus hij vond kennelijk dat hij maar met iets anders moest beginnen.’

‘Van de lagere hellingen halen we nauwelijks een krat vol.’ Dat is Michels sombere maar correcte opvatting over de stand van onze olijvenoogst op deze zonnige ochtend terug op de kwekerij. ‘Ik heb hem gevraagd hoe het met het zwembad zat en hij zegt dat die vent al een paar weken lang niet meer is geweest om het schoon te maken.’

‘Ik zal het bedrijf wel bellen.’

‘De wilde zwijnen hebben nog twee muren onder de oude wijngaard kapotgemaakt. Quashia heeft de omheining twee keer moeten repareren.’

‘Ik hoop dat hij niet weer om een geweer heeft gevraagd?’

‘Ja, dat heeft hij wel gedaan. Hij begon ook weer over de bijen en vertelde voor de zoveelste keer dat hij zich zo ontzettend had verheugd op onze eigen honing.’

Quashia is dol op honing en vraagt regelmatig of een van ons beiden een paar potjes mee wil brengen als we op reis zijn geweest. Hij haat de merken die hij in de supermarkt kan kopen, want die zijn volgens hem ‘gekookt’.

‘Nou, aangezien de bijenkorven nooit zijn gearriveerd, laat staan de bijen, zat het er dik in dat we geen honing zouden hebben. Heb je nog eens benadrukt dat we hier geen geweren willen hebben?’

‘Misschien zullen we er uiteindelijk toch onze toevlucht toe moeten nemen.’

‘We hebben het echt afgesproken, Michel.’ Ik zucht. ‘Geen geweren. Je hebt het beloofd.’

Ik zit tegelijk te denken aan de olijvenopbrengst, of liever gezegd, het onverwachte gebrek aan olijven. Dit zal het eerste jaar worden sinds we onze boerderij iets meer dan twaalf jaar geleden hebben

gekocht dat de volwassen bomen geen vrucht dragen. Het gaat niet om een slechte oogst, de olijfgaarden zijn praktisch kaal. Waarom? Ik kom tot de conclusie dat ik straks René, onze olijvengoeroe, maar moet bellen. Misschien kan hij antwoord op onze vraag geven, ook al is hij niet meer direct verantwoordelijk voor onze oogst. Omdat hij vrijwel nooit in staat was ons een handje te helpen tijdens het plukken en het persen, maar er toch op bleef staan om twee derde van de opbrengst voor zichzelf te houden, heb ik een tijdje geleden besloten zoetjesaan een eind te maken aan die wat al te kostbare financiële overeenkomst. Ik vond dat Quashia en ikzelf de lichtere karweitjes wel konden opknappen. Wij sjouwen, terwijl Michel alle bureaucratische en zakelijke problemen afwikkelt. En als hij thuis is, doen Michel en Quashia het zware, lichamelijke werk.

Volgens mij zouden we het zonder René best redden, maar nu, ondanks een aantal jaren met karrenvrachten olijven en prima olie, vrees ik toch dat ik er een zootje van heb gemaakt. Zou ik uit onwetendheid de bomen al die jaren schade hebben toegebracht door ze onjuist te snoeien of ze niet op de juiste momenten voldoende organische paardenmest te geven? Al dat soort kwellende twijfels blijven wat mij betreft open vragen. Ik snap helemaal niets van het tekort dat dit jaar dreigt. Wat ik wel weet, is dat deze bomen sterk zijn. Het zijn echte overlevingskunstenaars. Toen we het landgoed kochten, waren ze overwoekerd door een dikke laag klimplanten, gluiperige klimop en uit de krachten gegroeid struikgewas, de *maquis*. We hadden geen flauw idee van hun aanwezigheid – en dat we niet alleen een huis, maar ook een bijpassende manier van leven kochten – maar ondanks ontelbare jaren waarin ze verwaarloosd werden en bijna gewurgd door klimplanten en brem, bleken de verweerde bomen die we na een grote schoonmaakbeurt van het land ontdekten zo gezond als wat te zijn, prima te groeien en alleen behoefte te hebben aan een stevige snoeibeurt en een liefdevolle verzorging. Vierenzestig knoestige en verweerde zilvergrijze *oliviers*, stuk voor stuk bijna vierhonderd jaar oud. Wat is er dan misgegaan?

Meestal kan ik erop rekenen dat ik René 's avonds thuis tref, want hoe ongrijpbaar hij overdag ook meestal is, hij gaat altijd terug naar huis om samen met zijn vrouw, die al over de tachtig is en helaas aan

huis gebonden, de avondmaaltijd te gebruiken. René, onze gehaaide, negenenzeventigjarige Provençaalse olijvenexpert die meestal met armen vol geschenken arriveert en pas weer vertrekt nadat hij heeft geprobeerd me op de een of andere manier het vel over de oren te halen. Desondanks mag ik hem ontzettend graag, vooral nu ik zelf ook over een steeds grotere hoeveelheid Provençaalse slimheid blijf te beschikken. Als hij me tegenwoordig een aanbod doet, reageer ik daarop met een aanbod van mijn kant. Daarna heffen we het glas, spreken voorwaarden af waar we allebei baat bij hebben en brengen ten slotte waarderend een toast uit op elkaar. Als ik hem even later aan de telefoon heb en hij hoort dat we weer terug zijn, klinkt hij verrukt en stelt voor om de volgende dag ‘voor dag en dauw’ langs te komen. ‘En dan zal ik wat prima tomaten voor je meebrengen,’ zegt hij enthousiast.

‘Nee, dank je wel. Die hebben we genoeg.’

‘O, hebben jullie ze ook?’

‘Meer dan genoeg!’

‘Maar de mijne zijn echt heel mooi, wacht maar af.’

‘Die van ons ook. Breng alsjeblieft geen tomaten mee, René.’

Hij grinnikt. ‘Hè, ik dacht dat ik er wel wat van aan jou kwijt zou kunnen. Goed, ik zie je morgen.’

Nadat we de volgende ochtend haastig hebben ontbeten en met veel moeite Michels bejaarde blauwe Mercedes aan de praat hebben gekregen – de accu’s van onze beide auto’s waren leeg en op de raampjes van de zijne zat een dikke korst verdroogd mos – gaat Michel op weg naar de *mairie*. Hij is vastbesloten om de afdeling bosbouw op het gemeentehuis zover te krijgen dat ze de boete intrekken of op z’n minst het bedrag verlagen als hij belooft dat alle velden binnen een week gemaaid zullen worden. Vervolgens is hij van plan om langs te gaan bij het bouwbedrijf om na te gaan hoe hoog de kosten precies zijn van het door Quashia aangeschafte bouw materiaal. Ten slotte rijdt hij nog even snel langs het tuincentrum om een rol nylondraad te halen voor de strimmers, zodat hij weer op tijd terug is voor de lunch en daarna meteen kan gaan maaien.

Ik heb de ochtend doorgebracht met het wassen van koffers vol

kleren die ik aan de waslijn tussen een van de kersenbomen en een eucalyptus heb gehangen. Alles is nu, in de hitte rond het middaguur, al gebleekt door de zon en verandert in verschoten vaatdoeken. Ik sta in de tuin de was te vouwen en in een mand te leggen terwijl ik me ondertussen afvraag wat Michel dwarszit, als René in zijn zilverkleurige Renault de oprijlaan op komt tuffen.

Diable, met al dat onkruid kun je straks niet eens meer bij je oliviers. Ik heb de boerderij nog nooit zo slonzig gezien,' zegt hij bij wijze van groet als hij uit zijn auto klimt en naar de achterklep loopt. De kofferbak ligt vol kettingzagen, blikken olie, gekurkte flessen boordevol diverse soorten eigengemaakte wijn die om veiligheidsredenen in plastic melkkratten worden vervoerd, een voorraadje onkruidverdelgers, rubber slangen en manden vol producten uit eigen tuin, stuk voor stuk groot genoeg om op een tentoonstelling prijzen in de wacht te slepen.

'Ik weet wel dat je hebt gezegd dat jullie ze zelf ook hebben, maar die zijn vast niet zo mooi als deze, dus ik heb toch maar wat tomaten voor je meegebracht,' roept hij. Zijn stem klinkt een beetje gesmoord omdat hij met zijn hoofd in de kofferbak staat.

'Begin je nou weer over tomaten, René? Die hebben we echt niet nodig! Zoals het er nu uitziet, zal dat zo'n beetje het enige zijn wat we dit jaar kunnen oogsten.' Ik wijs naar de twee terrassen lager gelegen groentetuin, terwijl ik met de wasmand op mijn heup de helling afloop naar de *parking*. De kroppen sla zijn allemaal de grond uit geschoten, sommige ervan zijn wel dertig centimeter hoog, maar onze tegen kruislings geplaatste bamboestokken groeiende tomaten zitten vol schitterende vruchten. 'Volgens mij hebben we meer dan voldoende om onze jaarlijkse vraatzucht te bevredigen. Ik wou dat ik hetzelfde kon zeggen over de olijven.'

We begroeten elkaar met de gebruikelijke *bisous* op beide wangen.

'Is het heet genoeg voor jou?' zegt hij puffend. Zijn wangen lijken op glimmende rode appeltjes, maar zijn gezicht is ingevallen en hij is magerder geworden. Zijn altijd zo felblauwe, berekenende ogen zijn vochtig en een beetje vermoeid. Omdat hij er altijd veel jonger uit heeft gezien dan hij in werkelijkheid is, vergeet ik af en toe dat deze opvallend actieve man binnenkort zijn tachtigste verjaardag viert.

‘Dus jullie hebben geen olijven?’ vraagt hij met een nauwelijks verholen triomf, die ik verkies te negeren.

‘Kan het zijn dat dit aanhoudend warme en droge weer alle vruchten heeft gedood?’

‘Je bedoelt dat er geen vocht genoeg in de grond zit voor de wortels?’ Hij schudt zijn hoofd. ‘Nee, ze hebben compleet ontwikkelde wortelsystemen, die al eeuwen in de grond zitten. Op mijn andere kwekerijen staan ze er schitterend bij.’ Hij staat fronsend om zich heen te kijken en slentert naar de rand van een van de terrassen om ze van dichtbij te bekijken. ‘Je hebt deze bomen niet behandeld, hè?’ René lost elke crisis en alle problemen op de kwekerij op door elke hectare vol te spuiten met liters pesticiden. Het is een eeuwig strijdpunt en een onderwerp waarover we het volgens mij nooit eens zullen worden.

‘Waarom zouden we de bomen spuiten als ze toch geen vrucht dragen? Het probleem is niet dat de olijven zijn aangetast door vliegen of wormen en daardoor zijn weggerot. Quashia heeft ons verzekerd dat de bomen gebloeid hebben, maar de bloesems hebben alleen geen vruchten opgeleverd.’

‘Je moet de bomen spuiten, of ze nu vrucht dragen of niet. Dat maakt niets uit. En hetzelfde geldt voor je jonge bomen. Die moet je net zo goed behandelen. Hoor eens, ik heb nog wel een paar liter insecticide over. Als jij nu de huur van de apparatuur betaalt, dan kun je dat spul wel voor niets van me krijgen. Helaas zal ik je wel mijn uren in rekening moeten brengen, want ik kan niet voor niets werken. Maar dan reken ik de tijd voor het ophalen en weer terugbrengen van het spuitapparaat er niet bij, alleen de uren die het me kost om jouw bomen te behandelen. Dat zal *une demi-journée* zijn.’

Ik glimlach zonder iets te zeggen. René heeft op slinkse wijze de onderhandelingen geopend.

In het begin zou ik bij dit aanbod het idee hebben gehad dat mijn zilverharige collega ons een grote gunst bewees door een stel onervaren olijfkwekers uit de brand te helpen. Tegenwoordig weet ik wat er achter zijn woorden schuilgaat en ik durf er iets onder te verwekken dat René binnen een paar dagen de olijfbomen op een van de kwekerijen waar hij als opzichter werkt een behandeling moet geven.

De kans is ook groot dat de afwezige eigenaar al betaald heeft voor het bestrijdingsmiddel dat hij ons ‘voor niets’ aanbiedt. Het enige wat hij nodig heeft, is de apparatuur om de bomen van iemand anders te bespuiten. In plaats van daar zelf de poen voor neer te tellen (wat hem zo’n honderdvijftig euro per dag zal kosten), probeert hij slim om ons daarvoor op te laten draaien. Wij zullen de machine maar een *demi-journée*, een halve dag, nodig hebben. Voor de rest van de dag rijdt hij ermee naar een andere boerderij om er daar gebruik van te maken. Omdat hij geen winst meer haalt uit de verkoop van onze olie probeert hij andere manieren te vinden om aan mij te verdienen.

‘Wat denk je ervan, Carol?’ Hij komt weer naar me toe lopen.

René vult zijn beide pensioentjes aan door hier en daar een *petit* bedrag aan contanten bij te verdienen. Bij elke kwekerij legt hij beslag op twee derde van de virgin olijfolie die het bedrijf oplevert. Die verkoopt hij door en de opbrengst steekt hij in zijn eigen zak. In ruil voor dat behoorlijk forse aandeel zorgt hij voor het snoeien, het onderhoud en het plukken van de olijfbomen en dat is een behoorlijk zware klus die ook bepaalde kosten meebrengt, dat zal ik niet ontkennen. Maar hij slaagt er meestal wel in om iemand anders de rekeningen te laten betalen.

‘Ik kan de leverancier nu direct bellen via mijn mobiel... Kijk, ik heb er ook een gekocht! Maar wat zijn dat vervelende dingen als je net boven in een boom zit! Ik kan het apparaat voor overmorgen bestellen, als jou dat uitkomt. Wat denk je ervan? Hier, als je geen tomaten nodig hebt, neem dan maar een paar pompoenen en wat komkommers.’

Stevige groente zo van de grond en weelderige ronde vruchten die smeken om te worden gegeten worden in mijn handen gedrukt en op mijn sneeuwwitte wasgoed gelegd terwijl zijn ogen zich in de mijne boren.

‘Mmm, wat denk je ervan, Carol?’

Om hem te betalen voor de uren die hij voor ons werkt, is één ding, maar het betalen van de onkosten van een andere kwekerij is iets heel anders.

‘Nee, dank je, René,’ wimpel ik af. ‘Aangezien de bomen dit jaar

toch geen vruchten dragen, geef ik ze liever een jaartje vrijaf. En onszelf ook. Zoals je ziet, is er meer dan genoeg te doen om ons de hele zomer bezig te houden, dus heb ik besloten de bomen niet te behandelen.'

Hij haalt zijn schouders op, maar hij kijkt ernstig. Hij kan aan mijn stem horen dat ik niet bereid ben om te onderhandelen. 'Je moet het zelf weten, Carol, maar dat is een vergissing waar je later spijt van zult krijgen. Die mag je in elk geval houden,' zegt hij met een knikje naar al het lekkers in mijn armen, voordat hij met samengeknepen ogen een blik op de stralend blauwe hemel werpt. Het zweet loopt in straaltjes van zijn voorhoofd, in zijn ogen en over zijn wangen.

Diable, wat is het heet. Heb je nog iets onder de kurk?'

'Ja, natuurlijk. Laten we maar gauw in de schaduw gaan zitten.' Ik loop voor hem uit naar de bijkeuken waar een paar flessen rosé in de koelkast liggen en hij gaat op zijn gemak aan het tafeltje onder de magnolia zitten. Lucky, die aan de voet van de boom, uit de hitte lag te slapen, staat op en slentert niet al te enthousiast naar hem toe om hem te begroeten.

Als we allebei zitten en René zich erbij heeft neergelegd dat er vandaag niets te ritselen valt, beken ik tegenover hem als vriend dat ik verbijsterd en behoorlijk ongerust ben over het gebrek aan vruchten. 'Nadat we deze boerderij gekocht en het land teruggesnoeid hadden, ontdekten we onze sterke bomen, die jarenlang verwaarloosd waren. Maar ondanks het feit dat ze al die tijd geen enkele keer bespoten zijn,' zeg ik met nadruk, 'hadden ze nog steeds prima vruchten. Ze zaten zelfs boordevol. Kan het zijn dat er meer achter die onproductiviteit steekt? Hebben we misschien... hoe moet ik dat zeggen... roofofbouw gepleegd op de bomen? Of hebben we het ontkiemingsproces verstoord? Zodat de cyclus doorbroken is?'

René neemt een stevige slok wijn en grinnikt, waardoor zijn ronde gezicht vol rimpels komt te zitten. 'Ben je bang dat deze eeuwenoude olijfgaard door jouw eigenwijze gedrag en je onwetendheid nu ten dode opgeschreven is?'

'Onwetendheid! Nou ja, zo zou ik het...'

'Je denkt dat je door je onervarenheid de toekomst van de bomen

in gevaar hebt gebracht, hè? Dat ze nu uitgeput en op zijn omdat jij ze niet goed hebt behandeld, of nog erger, dat ze misschien wel doodgaan?’

Ik haal gegeneerd mijn schouders op, omdat ik ineens besef hoe onlogisch die ideeën van mij moeten klinken. Ik voel me ook gekwetst omdat hij zo onvriendelijk praat over mijn kwekersmanieren en de schuld zonder meer bij mij zoekt.

‘Je moet gewoon geduld en vertrouwen hebben, Carol. Die bomen hebben meer veerkracht dan jij, geloof me maar gerust. Heb ik je nooit verteld wat er in 1956 is gebeurd? Dat is een legendarisch verhaal.’ Hij weet heel goed dat hij me die hele historie al een paar keer uit de doeken heeft gedaan. Iedere bejaarde boer uit de Midi en de streek langs de Middellandse Zee kan zich dat nog steeds levendig herinneren en bij de minste of geringste aanleiding krijg je de meest vreselijke verhalen te horen over de rampzalige winter van 1956, compleet met alle bijpassende gelaatsuitdrukkingen. Het is van vader op zoon doorverteld en zo langzamerhand een soort sprookje geworden. En René was zelf de eerste van wie ik het hoorde.

‘Ja, dat heb je wel gedaan.’

‘Nou, je hebt er kennelijk geen lering uit getrokken, dus dan zal ik je het nog maar een keer vertellen.’ Hij pakt de fles op, schenkt zijn glas nog eens vol, kucht en gaat er eens goed voor zitten. René is pas echt in zijn sas als hij met *un petit verre* in de schaduw van een boom zit in het gezelschap van iemand die aan zijn lippen hangt en meestal ben ik best bereid die rol op me te nemen.

‘In januari van dat afgrijselijke jaar 1956 hadden we mild en zonnig weer,’ begint hij. ‘We hadden een prachtige olijvenoogst gehad en de mensen van het *terroir*, de landarbeiders, bereidden zich voor op de jaarlijkse olijven-*fêtes*. Iedereen was opgewekt en het leek alsof de lente al vroeg was gearriveerd.

In het zuiden van Frankrijk en langs de noordoostkust van Spanje begonnen de olijfbomen al vroeg knop te zetten, zodat het leek alsof we de komende herfst opnieuw een mooie opbrengst zouden krijgen. En toen plotseling, in het begin van februari, sloeg de ellende toe!’ Hij zwijgt even om een slokje van zijn wijn te nemen, genietend van een *bon* moment van spanning. ‘De temperatuur kel-

derde en stopte pas bij zeven graden onder nul. Zeven graden vorst. *Diable*, dat is toch niet te geloven? Niemand kon zich heugen dat het ooit zo koud was geweest. De grond bevroor, de olijfbomen bevroren en er wordt verteld dat er een boel bomen waren waarvan de stam gewoon uit elkaar spatte. Boem! Boem!

‘Maar waarom spatten ze uit elkaar, René? Dat heb ik nooit goed begrepen.’

Hij wuift mijn vraag ongeduldig weg. Hij heeft me nooit uitgelegd waarom dat vreemde fenomeen zich voordeed. Misschien weet hij het niet. Toen ik het verhaal voor het eerst hoorde, betwijfelde ik of de stammen wel echt uit elkaar waren gespat, maar ik heb later ergens gelezen dat het die winter echt is gebeurd.

‘Meer dan de helft van de olijfbomen in de Provence heeft de vorst die bijna drie weken duurde niet overleefd. Het was een agrarische ramp. Niet alleen de Provençaalse boeren, maar de mensen in het hele zuiden, *la France méridionale*, beschouwen dat nog steeds als de grootste ramp in de olijventeelt sinds het begin van de registratie in 1739. Zes miljoen bomen waren beschadigd en een miljoen gingen verloren. Bomen die al eeuwenlang in die olijfgaarden hadden gestaan. Je kunt je de ontzetting wel voorstellen. De crisis trof de hele olijvenindustrie ten noorden van de Middellandse Zee. “We zijn geruïneerd,” voorspelden de meesten. “Wonen we nou in Siberië of in de Provence?” De wanhoop sloeg toe. Sommigen zochten troost in een overdosis pastis, terwijl een of twee anderen zich overhoopschoten met hun jachtgeweer. Dat waren de pessimisten van het stel, de ongelovige thomassen.’

Op dit punt vult René zijn glas maar weer eens bij. Zijn gezicht begint al aardig rood aan te lopen. Hij ziet er opgewekt uit.

‘Toen het weer omsloeg, gingen de overgebleven *oléiculteurs*, die niet dronken of failliet waren en niet op het dorpskerkhof onder de groene zoden lagen, weer aan het werk. Ze legden de oude wortels bloot, rukten de kluiten uit de grond, ploegden hun landerijen om en begonnen de akkers en de heuvels te beplanten met wijnstruiken, zonnebloemen of andere gewassen die geschikt waren voor hun omgeving. “We hebben het gehad met olijven! We zijn blij dat we ervan af zijn!” werd er geroepen. Maar een handvol verstandigere en vol-

gens sommigen ook sluwere kwekers nam de toestand in ogen- schouw, maakte de balans op en besloot tegen beter weten in toch vol te houden. “*L’olivier est l’arbre de l’éternité,*” bleven die stoi- cijnse figuren stug en stijf volhouden. “Jullie kunnen wel flirten met andere gewassen, maar straks zullen jullie zelf zien dat de olijfbloom in de eeuwigheid geworteld is.”

Een deel van hun in keper gehulde burens maakten zich vrolijk over hun optimisme, hun naïeve overtuiging, terwijl ze op het dorps- plein in de schaduw van de platanen hun *apéros* dronken, petanque speelden en hun streekgenoten achter hun rug uitlachten. “Wacht maar, volgend jaar om deze tijd gaat die ouwe zus-en-me-zo wel door de knieën en dan kunnen we zijn bedrijf voor een krats kopen.” Dat soort hebzuchtige praatjes deed als een lopend vuurtje de ronde.

Maar ondertussen was dat handjevol stijfkoppen in alle rust en stilte druk bezig in hun olijfgaarden. Ze zaagden de dode stammen af tot aan de grond en toen ze daarmee klaar waren, wisten ze het zweet van hun voorhoofd en wachtten af. Ze deden niets, terwijl hun burens hen voor gek verklaarden en bleven kletsen.

In de seizoenen daarna patrouilleerden die ervaren krachten door hun boomgaarden, waarbij ze hun gebied zorgvuldig inspecteerden en schoonhielden. En al binnen een jaar werd hun volharding be- loond. Langzaam kwamen er weer tere scheuten tevoorschijn, licht gekleurde broze takjes rondom het dode hout van de eeuwenoude stronken. De oléiculteurs kozen bij al hun bomen de stevigste scheu- ten uit, bonden die op, verzorgden ze en wachtten geduldig af. En dag in dag uit groeiden de bomen door en werden sterk en gezond. Na een jaar of zes, hooguit acht, konden de boeren de eerste oogsten binnenhalen en voor astronomische prijzen verkopen. *Mais, oui,* Carol. Niet voor niets kon je die agrariërs in hun nieuwe Citroën- bestelwagens door de landelijke laantjes zien rijden met een brede glimlach op hun verweerde gezicht, want zij hadden er terecht op gerekend dat Franse tafelolijven en olijfolie de komende tientallen jaren zeer gewild zouden zijn. Ze konden zelf hun prijs bepalen en aangezien het spitse Provençalse boerenhandelaren waren, deden ze dat ook onmiddellijk, zodat hun bankrekeningen een bijzonder ge- zonde aanblik boden. Inmiddels waren er namelijk veel minder olijf-

kwekers, er werd minder geoogst en de opbrengst was dus ook veel hoger.

Nu, bijna vijftig jaar later, zijn er families van olijfkwekers die je vol trots een rondleiding zullen geven door hun olijfgaarden met lange rijen vruchtdragende bomen die net een halve eeuw oud zijn. En dat zijn de oliviers die ze zullen aanwijzen als de perfecte voorbeelden van de veerkracht en de onsterfelijkheid van de olijfbom. “*Eh, voilà*, de boom die de eeuwigheid zal halen,” zeggen ze dan. Een verhaal waar veel lering uit valt te trekken, hè Carol?”

Altijd als ik naar dit verhaal van René zit te luisteren, valt me met genoeg op hoe hij het keer op keer weet te verfraaien. Hij heeft nooit eerder zo nadrukkelijk op de financiële aspecten gewezen. Toen hij me het de eerste keer vertelde, heeft hij volgens mij geen woord gezegd over de winst die de kwekers hoopten te maken als ze zich bij hun geliefde olijfbomen hielden en erin zouden slagen hun kwekerijen nieuw leven in te blazen. Ik zeg niets. Hij slaakt een diepe zucht alsof hij bekap is en schenkt de overgebleven rosé in zijn glas.

‘*Santé*.’ Hij heft zijn glas en klinkt met me. ‘De olijfbom is synoniem voor volharding, uithoudingsvermogen en vertrouwen.’ Hij ziet er bijzonder zelfgenoegzaam uit. ‘Dus, Carol, ondanks de fouten die je hebt gemaakt met al die rare stadse ideeën over olijfgaarden, zal de schade best hersteld kunnen worden met wat ijver, vertrouwen en een vleugje broodnodig gezond verstand.’ Hij legt extra nadruk op de laatste twee woorden. ‘De toestand is echt niet hopeloos. Ik wil je best helpen, maar dan moet je wel naar me luisteren en mijn advies opvolgen.’

‘Ik twijfel er geen moment aan dat de olijfbomen sterker zijn dan ik misschien heb gedacht, René. Natuurlijk ben ik bezorgd en teleurgesteld over de opbrengst van dit jaar, maar ik ben niet wanhopig en zeker niet van plan mezelf dood te schieten! Daar komt nog bij dat er in het gebied rond de Middellandse Zee genoeg anderen zijn die er met hun “rare” ideeën in slagen een prima kwaliteit organische olijfolie te produceren.’

‘Niet in de Provence. We hebben hier vliegen, wormen en ziekten waar we de bomen tegen moeten beschermen, Carol. Echt, de beste raad die ik je kan geven is om alle bomen, de jonge zowel als de oude,

onmiddellijk te bespuiten. Dat moet deze week nog gebeuren. Je kunt op me rekenen. En ik bezorg je het spul gratis.’

Dat is het laatste wat René over het onderwerp kwijt wil. Maar ik blijf zijn aanbod hardnekkig afslaan.

Er is misschien een tijd geweest dat ik vond dat Michel het gemakkelijkste karweitje van de boerderij op zijn schouders had genomen, de administratie, maar dat was voordat ik kennis had gemaakt met de Franse agrarische bureaucratie. Inmiddels ben ik daar niet meer zo zeker van. Als hij een tijdje nadat René is vertrokken terugkomt van het gemeentehuis ziet hij er gespannen uit en hij heeft kennelijk geen zin om te praten. Ik hoopte juist dat ik hem zou kunnen vertellen wat René ervan vond en dat hij me zou steunen – ‘Ja, chérie, je hebt de juiste beslissing genomen. Je bent helemaal niet kop-pig’ – maar als ik de uitdrukking op zijn gezicht zie, besluit ik om dat voorlopig te laten rusten.

‘Hoe is het gegaan?’

‘Ze hebben de boete ingetrokken. Heb jij die lui voor het zwembad nog bereikt?’

‘Ze nemen niet op en ze hebben geen antwoordapparaat. Ik probeer het straks nog wel een keer.’

‘Hier.’ Op weg naar zijn kantoor geeft hij me de post die hij uit onze brievenbus onder aan de oprijlaan heeft gehaald. ‘Wat goed van die boete!’ roep ik hem nog na, maar hij is al verdwenen.

Michel verliest zelden zijn geduld. Hij uit zijn ongenoegen door zich in stilte te hullen. Als hij de kans ziet, trekt hij zich terug en dan valt er geen land met hem te bezeilen tot hij wat hem dwarszit van zich af heeft gezet en weer bereid is zijn mond open te doen. Ik heb geleerd dat ik hem op dat soort momenten aan zijn lot moet overlaten. Vandaar dat ik het stapeltje brieven aanpak en begin met het klaarmaken van de lunch. Maar als ik de tuintafel ga dekken zie ik dat een van de brieven afkomstig is van de Chambre d’Agriculture. In de hoop dat er nieuws in staat met betrekking tot het waarmerk van onze boerderij, de begeerde AOC, Appellation d’Origine Contrôlée, die alleen wordt toegekend aan producten van de beste kwaliteit, scheur ik de envelop open, maar nee. Het is de classificatie van onze olijfolie. Een paar maanden geleden is hier een kerel langs geweest

die een fles van ons product wilde hebben, die hij meenam om te laten keuren. Deze brief, met het stempel van en ondertekend door de Chambre d'Agriculture, is het resultaat van die officiële keuring en bevat het oordeel over de kwaliteit, de smaak en het zuurgehalte van die ene fles olie, geperst van de oogst van vorig jaar. De olie die we nu gebruiken.

Terwijl ik het velletje openvouw, roep ik dat Michel de brief ook moet komen lezen. Hij geeft geen antwoord en mijn ogen dwalen gretig over de tekst. Al voordat ik de brief uit heb, springen de tranen van blijdschap me in de ogen. Ik ga meteen naar hem op zoek, omdat ik zeker weet dat hij hier net zo blij om zal zijn, en ik vind hem op zijn knieën op de parking, waar hij geconcentreerd en met gebogen hoofd naast Quashia zit met de repen van een oud laken die nu dienstdoen als olielap in zijn handen. De twee strimmers liggen tussen de beide mannen op het warme asfalt. Ze zijn bezig de nylon draad op de spoelen te wikkelen en maken de koolborsteltjes schoon voor een middag hard werken.

‘Er zat hartstikke leuk nieuws bij de post die jij net hebt binnengebracht. Onze allereerste *commentaire organoleptique sur l’huile d’olive, ainsi que la mesure du taux d’acide oléique.*’ Dat lees ik hem hardop voor en zeg vervolgens, terwijl ik hem de brief voorhoud: ‘Ik denk dat je het prachtig zult vinden.’

Michel pakt de brief niet aan omdat hij smerige handen heeft. Ik houd hem omhoog terwijl hij opstaat, zich erover buigt en vervolgens in lachen uitbarst. ‘Fantastisch!’

Quashia kijkt ons vragend aan. Hij kan geen Frans lezen, dus het heeft geen zin om hem de brief te laten zien. In plaats daarvan leest Michel hem voor en geeft er expres een humoristisch tintje aan.

‘Het zuurgehalte van onze olie is mooi laag, nul-punt-zeven. Dat is prima nieuws, monsieur Q. Dat betekent dat we olie produceren die het etiket “extra virgin” mag dragen.’

Dat is alleen toegestaan bij olie met een zuurgehalte van nul-punt-acht procent of minder.

‘En kijk nou eens, wat denk je hiervan, Quashia? De uitslag van de officiële smaakproef luidt: “Het boeket van de olie”...’

‘Boeket?’

‘Dat slaat op de geur. In hun taalgebruik wordt het boeket omschreven als “een combinatie van rijpe appel, gerookt vlees en cacao” en de smaak is “vrij scherp, met de smaak van groene bananen en koude plakjes worst en ham”. En vervolgens zijn deze bijzonder deskundige agrarische keurmeesters tot de conclusie gekomen dat onze olie “zeer lang in de mond” is.’

Quashia kijkt hem beduusd aan. ‘Lang in de mond?’ herhaalt hij.

‘We kunnen het ook anders zeggen: de smaak van de olie blijft hangen, die blijf je proeven en dat wordt bij de kwaliteitscontrole ook erg belangrijk gevonden. Waar het op neerkomt,’ besluit Michel een tikje zwierig, ‘is dat wij kennelijk een heerlijke olijfolie van prima kwaliteit maar met een wat eigenaardig smaakje hebben! Wat vind je daarvan, monsieur Q?’

Quashia begint gierend te lachen. Deze beschrijvingen, die op ons ook al bijzonder kleurrijk overkomen, klinken hem met zijn Arabische kijk op het leven volslagen belachelijk in de oren.

‘Onze olie heeft een boeket en een lange mond,’ kraait hij. ‘En hij smaakt naar worst met een bananensausje! Nou, die hoeft ik niet, hoor!’ Quashia vindt het prachtig als je grapjes tegen hem maakt. Ik kan hem met mijn toneelspel ook vaak aan het lachen brengen, maar ik heb hem niet vaak dubbel zien liggen en de manier waarop hij daar als een kind staat te schuddebuiken maakt dat Michel en ik ook steeds harder beginnen te lachen. We kijken elkaar even grinnikend aan. Michel geeft me een knipoogje en het ijs tussen ons is weer gebroken. Ik doe een stapje naar hem toe en hij slaat zijn arm om me heen, waarbij hij me met zijn met olie besmeurde hand onder mijn mouwloze T-shirtje bij de schouder pakt en zwarte vingerafdrukken achterlaat op mijn huid als hij me tegen zich aandrukt. Ik ben enorm opgelucht dat alles tussen ons weer goed is. Dat geeft ook meteen aan hoe het is om weer ‘thuis’ te zijn.